

СИЛАБУС
навчальної дисципліни

**ЗАХИСТ СОЦІАЛЬНИХ ПРАВ В
УКРАЇНІ**

Національний університет
«**ЧЕРНІГІВСЬКИЙ КОЛЕГІУМ**»
імені Т.Г. Шевченка

Навчально-науковий
**ІНСТИТУТ ІСТОРІЇ ТА
СОЦІОГУМАНІТАРНИХ
ДИСЦИПЛІН** імені О.М. Лазаревського

КАФЕДРА
права, філософії та політології

Освітній ступінь

Бакалавр

Кількість кредитів

3

Рік підготовки, семестр

3 рік,

Компонент освітньо-професійної програми

Вибірковий компонент
в межах університету

Дні занять

згідно з розкладом

Мова викладання

українська

Консультації

щопонеділка 12.00-13.00 (209 кабінет, з
можливістю дистанційної роботи на
платформах ZOOM та Google-class
MOODL).

Викладач

Кандидат юридичних наук, доцент
Панченко Анна Олександрівна

Контакти

E-mail: serhii_vikhrov@ukr.net

ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Обсяг навчальної дисципліни (денна форма)	Обсяг навчальної дисципліни (заочна форма)
Статус навчальної дисципліни: вибіркова	Загальна кількість годин: 90	Загальна кількість годин: 90
Рік підготовки: 3 Семестр: 6	Шифр та назва спеціальності <i>081 - право</i> Лекції (<i>теоретична підготовка</i>): 12 год. Практичні: 12 год. Самостійна робота: 66 год.	Шифр та назва спеціальності <i>081 – право</i> Лекції (<i>теоретична підготовка</i>): 8 Практичні: 2 Самостійна робота 80 год
Кількість кредитів ECTS: 3	Вид контролю: залік	Вид контролю: залік

МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Навчальний курс «Захист соціальних прав в Україні» розрахований на здобувачів закладів вищої освіти правових спеціальностей з урахуванням наявності у них знань з базових правових дисциплін та окремих галузей права, які навчаються за освітньо-професійними програмами підготовки бакалавра. Він побудований відповідно до вимог Європейської Кредитно-Трансферної системи (ECTS).

В умовах становлення демократичної, соціальної, правової держави, соціально-орієнтованої ринкової економіки проблема забезпечення поваги і додержання прав людини набула глобальних масштабів і на національному рівні, в тому числі в такій, одній із основних сфер життя людини, як соціальна сфера. Захист суб'єктивних прав і законних інтересів в межах відповідної форми захисту та за допомогою того чи іншого способу є об'єктивною необхідністю. Саме за рівнем захисту прав людини і громадянина оцінюються ефективність діяльності органів державної влади, ступінь демократичності держави в цілому. Створення і функціонування всеохоплюючої системи захисту соціальних прав є важливою юридичною гарантією їх забезпечення.

В умовах війни, масового зuboжіння населення, зростання кількості внутрішньо переміщених осіб та широкого кола інших уразливих верств населення проблеми забезпечення надійного захисту прав у соціальній сфері надзвичайно загострилися. Стан додержання законодавства у цій сфері характеризується зростанням порушень прав громадян, зниженням рівня ефективності їх захисту. У зв'язку з цим постає необхідність визначити форми та способи захисту цих прав, механізм їх реалізації, особливості соціального захисту окремих категорій населення тощо.

Після завершення вивчення дисципліни «Захист соціальних прав в Україні» отримані знання, вміння та навички будуть необхідні для засвоєння навчального матеріалу в рамках ОК, які вивчатимуться на магістратурі, та під час майбутньої практичної діяльності.

Метою навчальної дисципліни є формування цілісного уявлення та набуття поглиблених знань щодо захисту прав людини у соціальній сфері.

Завдання навчальної дисципліни є забезпечити:

- розуміння змісту та особливостей сучасних проблем правового регулювання соціальної сфери та забезпечення окремих соціальних прав;

- володіння термінологією з досліджуваного наукового напрямку;
- засвоєння юридичного механізму захисту соціальних прав людини в Україні;
- вміння вирішувати завдання теоретичного і прикладного характеру із захисту соціальних прав людини.

Програма навчальної дисципліни складається з таких тем:

Тема 1. Загальнотеоретичні засади інституту захисту соціальних прав.

Тема 2. Захист трудових прав людини.

Тема 3. Охорона прав окремих категорій працівників за законодавством України.

Тема 4. Захист прав людини у сфері соціального забезпечення.

Тема 5. Соціальне забезпечення окремих категорій населення.

Тема 6. Захист права людини на медичну допомогу.

Тема 7. Юрисдикційні та неюрисдикційні форми захисту прав у соціальній сфері.

Тема 8. Міжнародний захист соціальних прав людини.

Бакалавр повинен знати:

- поняття, особливості та систему соціальних прав людини;
- гарантії соціальних прав людини;
- юридичний механізм забезпечення соціальних прав людини;
- нормативне закріплення захисту соціальних прав людини за законодавством України;
- систему органів та установ, уповноважених на здійснення захисту соціальних прав людини;
- поняття та загальну характеристику захисту трудових прав;
- особливості захисту прав у сфері зайнятості та працевлаштування;
- захист трудових прав при укладенні, зміні та припиненні трудового договору;
- специфіку захисту прав працівника на обмежену тривалість робочого часу, відпочинок та оплату праці;
- захист трудових прав при притягненні до матеріальної та дисциплінарної відповідальності;
- особливості вирішення трудових спорів;
- особливості розгляду судами окремих категорій трудових спорів;
- зміст єдності і диференціації правового регулювання трудових відносин;
- правове регулювання охорони праці жінок та працівників із сімейними обов'язками;
- правове регулювання праці осіб з інвалідністю;
- правове регулювання службової діяльності державних службовців;
- правове регулювання службової діяльності посадових осіб місцевого самоврядування;
- теоретичні основи захисту прав у сфері соціального забезпечення;
- види прав у сфері соціального забезпечення та їх гарантії;
- адміністративний порядок розгляду спорів у сфері соціального забезпечення;
- правове забезпечення судового розгляду окремих категорій спорів у сфері соціального забезпечення;
- соціальне забезпечення та захист осіб з інвалідністю;
- соціальне забезпечення та захист військовослужбовців та членів їх сімей.
- соціальне забезпечення та захист внутрішньо переміщених осіб;
- систему охорони здоров'я в Україні;
- поняття та ознаки права на медичну допомогу;
- поняття та види медичної допомоги за законодавством України;
- правове регулювання надання медичної допомоги;
- особливості судового розгляду спорів в сфері надання медичної допомоги;
- механізм здійснення захисту прав у соціальній сфері;
- форми захисту прав у соціальній сфері;
- міжнародну юрисдикційну та неюрисдикційну форми захисту прав у соціальній сфері;

- національну юрисдикційну та неюрисдикційну форми захисту прав у соціальній сфері;
- способи захисту прав у соціальній сфері та ін.

вміти:

- користуватися понятійним апаратом з курсу «Захист соціальних прав в Україні»;
- володіти загальнотеоретичними та спеціальними поняттями і категоріями;
- правильно, логічно, послідовно та обґрунтовано викладати свої думки про складні юридичні явища;
- використовувати теоретичні знання у юридичній практиці;
- знаходити необхідну юридичну та іншу літературу для поповнення своїх теоретичних знань;
- аналізувати та тлумачити норми права;
- безпомилково застосовувати правові приписи на практиці;
- використовувати правові процедури захисту прав і свобод людини;
- на основі глибокого засвоєння основних принципів законності додержуватись її вимог при забезпеченні правопорядку у суспільстві;
- обґрунтовувати законність і доцільність правових рішень, які приймаються.

3. Короткий зміст дисципліни.

Тема 1. ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ІНСТИТУТУ ЗАХИСТУ СОЦІАЛЬНИХ ПРАВ

1. Історія розвитку захисту соціальних прав людини.
2. Поняття, особливості та система соціальних прав людини.
3. Гарантії соціальних прав людини.
4. Юридичний механізм забезпечення соціальних прав людини.
5. Нормативне закріплення захисту соціальних прав людини за законодавством України.
6. Система органів та установ, уповноважених на здійснення захисту соціальних прав людини.

Тема 2. ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ У СФЕРІ ПРАЦІ

1. Поняття та загальна характеристика захисту трудових прав.
2. Захист прав у сфері зайнятості та працевлаштування.
3. Захист трудових прав при укладенні, зміні та припиненні трудового договору.
4. Захист прав працівника на обмежену тривалість робочого часу, відпочинок та оплату праці.
5. Захист трудових прав при притягненні до матеріальної та дисциплінарної відповідальності.
6. Порядок вирішення трудових спорів.
7. Особливості розгляду судами окремих категорій трудових спорів.

Тема 3. ЗАХИСТ ПРАВ ОКРЕМИХ КАТЕГОРІЙ ПРАЦІВНИКІВ ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ

1. Єдність і диференціація правового регулювання трудових відносин
2. Правове регулювання охорони праці жінок та працівників із сімейними обов'язками.
3. Правове регулювання праці осіб з інвалідністю
4. Правове регулювання службової діяльності державних службовців.
5. Правове регулювання службової діяльності посадових осіб місцевого самоврядування

Тема 4. ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ У СФЕРІ СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

1. Теоретичні основи захисту прав у сфері соціального забезпечення.
2. Види прав у сфері соціального забезпечення та їх гарантії.

3. Адміністративний порядок розгляду спорів у сфері соціального забезпечення.
4. Судовий розгляд окремих категорій спорів у сфері соціального забезпечення.:
 - що виникають з пенсійних правовідносин, у тому числі пенсійного страхування.
 - що виникають у сфері недержавного пенсійного забезпечення.
 - щодо призначення, перерахунку та здійснення страхових виплат із відповідних видів загальнообов'язкового державного соціального страхування.
 - щодо надання державної соціальної допомоги.
 - щодо надання пільг.

Тема 5. СОЦІАЛЬНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОКРЕМИХ КАТЕГОРІЙ НАСЕЛЕННЯ

1. Соціальне забезпечення осіб з інвалідністю.
2. Особливості розгляду спорів щодо соціального захисту осіб з інвалідністю.
3. Соціальне забезпечення осіб захисту громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи.
4. Особливості судового розгляду спорів щодо соціального захисту громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи.
5. Соціальний захист військовослужбовців та членів їх сімей.
6. Особливості судового розгляду спорів щодо соціального захисту військовослужбовців та членів їх сімей.
7. Соціальний захист біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту.
8. Соціальний захист внутрішньо переміщених осіб.

Тема 6. ЗАХИСТ ПРАВА ЛЮДИНИ НА МЕДИЧНУ ДОПОМОГУ

1. Система охорони здоров'я в Україні: загальна характеристика.
2. Право на медичну допомогу: поняття та ознаки.
3. Поняття та види медичної допомоги за законодавством України.
4. Правове регулювання надання медичної допомоги.
5. Судовий розгляд спорів в сфері надання медичної допомоги.

Тема 7. ЮРИСДИКЦІЙНІ ТА НЕЮРИСДИКЦІЙНІ ФОРМИ ЗАХИСТУ СОЦІАЛЬНИХ ПРАВ

1. Механізм здійснення захисту прав у соціальній сфері.
2. Форми захисту прав у соціальній сфері: загальна характеристика.
3. Міжнародна юрисдикційна та неюрисдикційна форми захисту прав у соціальній сфері.
4. Національна юрисдикційна та неюрисдикційна форми захисту прав у соціальній сфері.
5. Способи захисту прав у соціальній сфері.

Тема 8. МІЖНАРОДНИЙ ЗАХИСТ СОЦІАЛЬНИХ ПРАВ ЛЮДИНИ

1. Європейські та міжнародні стандарти захисту соціальних прав людини.
2. Суб'єкти міжнародно-правового захисту соціальних прав.
3. Нормативні та юрисдикційні засади захисту соціальних прав ЄСПЛ.
4. Особливості звернення до ЄСПЛ.
5. Механізм здійснення захисту соціальних прав ЄСПЛ.
6. Захист соціальних прав окремих категорій осіб: практика ЄСПЛю

4. Організація навчання.

Тематичний план

№	Назва теми	Всього годин	Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота
1	Тема 1. Загальнотеоретичні засади інституту захисту соціальних прав.	9	2	2	5
2	Тема 2. Захист прав людини у сфері праці.	14	2	2	10
3	Тема 3. Захист прав окремих категорій працівників за законодавством України.	8	1	2	5
4	Тема 4. Захист прав людини у сфері соціального забезпечення.	13	1	2	10
5	Тема 5. Соціальне забезпечення окремих категорій населення.	14	2	2	10
6	Тема 6. Захист права людини на медичну допомогу.	14	2	2	10
7	Тема 7. Юрисдикційні та неюрисдикційні форми захисту прав у соціальній сфері.	8	-	-	8
8	Тема 8. Міжнародний захист соціальних прав людини.	10	2	-	8
Разом за курс		90	12	12	66

5. Тематика практичних занять.

Семінарське заняття № 1.

Тема 1. ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ІНСТИТУТУ ЗАХИСТУ СОЦІАЛЬНИХ ПРАВ

1. Історія розвитку захисту соціальних прав людини.
2. Поняття, особливості та система соціальних прав людини.
3. Гарантії соціальних прав людини.
4. Юридичний механізм забезпечення соціальних прав людини.
5. Нормативне закріплення захисту соціальних прав людини за законодавством України.
6. Система органів та установ, уповноважених на здійснення захисту соціальних прав людини.

Семінарське заняття № 2.

Тема 2. ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ У СФЕРІ ПРАЦІ

1. Поняття та загальна характеристика захисту трудових прав.
2. Захист прав у сфері зайнятості та працевлаштування.
3. Захист трудових прав при укладенні, зміні та припиненні трудового договору.
4. Захист прав працівника на обмежену тривалість робочого часу, відпочинок та оплату праці.
5. Захист трудових прав при притягненні до матеріальної та дисциплінарної відповідальності.
6. Порядок вирішення трудових спорів.
7. Особливості розгляду судами окремих категорій трудових спорів.

Семінарське заняття № 3.

Тема 3. ЗАХИСТ ПРАВ ОКРЕМИХ КАТЕГОРІЙ ПРАЦІВНИКІВ ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ

1. Єдність і диференціація правового регулювання трудових відносин
2. Правове регулювання охорони праці жінок та працівників із сімейними обов'язками.
3. Правове регулювання праці осіб з інвалідністю
4. Правове регулювання службової діяльності державних службовців.
5. Правове регулювання службової діяльності посадових осіб місцевого самоврядування

Семінарське заняття № 4.

Тема 4. ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ У СФЕРІ СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

1. Теоретичні основи захисту прав у сфері соціального забезпечення.
2. Види прав у сфері соціального забезпечення та їх гарантії.
3. Адміністративний порядок розгляду спорів у сфері соціального забезпечення.
4. Судовий розгляд окремих категорій спорів у сфері соціального забезпечення.:
 - що виникають з пенсійних правовідносин, у тому числі пенсійного страхування.
 - що виникають у сфері недержавного пенсійного забезпечення.
 - щодо призначення, перерахунку та здійснення страхових виплат із відповідних видів загальнообов'язкового державного соціального страхування.
 - щодо надання державної соціальної допомоги.
 - щодо надання пільг.

Семінарське заняття № 5.

Тема 5. СОЦІАЛЬНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОКРЕМИХ КАТЕГОРІЙ НАСЕЛЕННЯ

1. Соціальне забезпечення осіб з інвалідністю.
2. Особливості розгляду спорів щодо соціального захисту осіб з інвалідністю.
3. Соціальне забезпечення осіб захисту громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи.
4. Особливості судового розгляду спорів щодо соціального захисту громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи.
5. Соціальний захист військовослужбовців та членів їх сімей.
6. Особливості судового розгляду спорів щодо соціального захисту військовослужбовців та членів їх сімей.
7. Соціальний захист біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту.
8. Соціальний захист внутрішньо переміщених осіб.

Семінарське заняття № 6.

Тема 6. ЗАХИСТ ПРАВА ЛЮДИНИ НА МЕДИЧНУ ДОПОМОГУ

1. Система охорони здоров'я в Україні: загальна характеристика.
2. Право на медичну допомогу: поняття та ознаки.
3. Поняття та види медичної допомоги за законодавством України.
4. Правове регулювання надання медичної допомоги.
5. Судовий розгляд спорів в сфері надання медичної допомоги.

6. Завдання для самостійної роботи.

Студенти виконують реферативні завдання (презентації) або міні-дослідження (есе) з обраної проблематики за погодженням із викладачем.

Теми презентацій (самостійна робота)

№ з/п	Назва теми	Кількість Годин
1	<p>Міжнародно-правові соціальні стандарти. Загальна декларація прав людини як основоположне джерело міжнародних соціальних стандартів. Конвенції Міжнародної організації праці як джерело міжнародних соціальних стандартів. Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права, Міжнародний пакт про громадянські і політичні права як джерела міжнародних європейських соціальних стандартів. Хартія основних прав Європейського Союзу як джерело європейських соціальних стандартів в ЄС. Основні напрями вдосконалення механізму здійснення права на соціальний захист. Поняття та правові форми захисту трудових прав працівників. Правові форми захисту трудових прав у зарубіжних країнах. Характеристика неюрисдикційних форми захисту трудових прав працівників. Відшкодування моральної шкоди при порушенні трудових прав працівників. Міжнародні стандарти та зарубіжний досвід правового регулювання проведення страйку. Медіація як спосіб захисту трудових прав працівника. Самозахист трудових прав та охоронюваних законом інтересів працівником. Основні права та обов'язки пацієнта як учасника медичних правовідносин. Особливості отримання згоди пацієнта на медичне втручання. Підстави правомірного розголошення інформації, що становить медичну таємницю. Поняття та види юридичної відповідальності суб'єктів медичних правовідносин. Форми захисту прав суб'єктів медичних правовідносин. Неюрисдикційна форма захисту прав: звернення до професійних медичних асоціацій. Форми та способи захисту соціальних прав: зарубіжний досвід. Самозахист як один із способів захисту соціальних прав. Право на страйк та його реалізація.</p>	
	Всього за курс	66

Індивідуальні завдання

Виконання індивідуальних завдань здійснюються у наступних формах:

- підготовка індивідуального науково-дослідного завдання (тези доповідей, наукова стаття, відповідь на питання для дискусії);
- написання реферату;
- підготовка до презентації результатів дослідження;
- розв'язання задачі (кейсу).

ТЕМАТИКА ІНДИВІДУАЛЬНИХ ЗАВДАНЬ З ДИСЦИПЛІНИ.

Завдання 1. Охарактеризуйте етапи розвитку захисту прав людини у соціальній сфері. Наведіть приклади надання захисту у соціальній сфері у ранні етапи розвитку суспільства та у сучасний час.

Завдання 2. В Конституції України закріплені права людини у соціальній сфері та соціальні обов'язки держави: випишіть їх із посиланням на статті Конституції України.

Завдання 3. Порівняйте права людини у соціальній сфері закріплені у Конституції України з правами, які містяться у Загальній декларації прав людини, Європейській соціальній хартії (переглянута) та Хартії основних прав Європейського Союзу. Зробіть відповідну таблицю за результатами порівняння.

Завдання 4. Поясніть, що таке традиційні та нетрадиційні соціальні ризики, внаслідок яких виникає право на соціальний захист, назвіть приклади таких ризиків. Де вони закріплені?

Завдання 5. Визначте за якими критеріями розмежовуються державні соціальні стандарти і нормативи.

Завдання 6. Підготуйте наказ про прийняття працівника на роботу з умовою встановлення випробувального терміну та надайте пояснення:

– що таке випробувальний термін?

– який строк може бути встановлений для випробувального терміну?

– як відбувається звільнення працівника в період випробувального терміну?

Завдання 7. Визначіть документи, які працівник зобов'язаний надати при працевлаштуванні на роботу. Складіть заяву про прийняття на роботу.

Завдання 8. Надайте відповіді на наступні питання:

– які умови притягнення працівника до матеріальної відповідальності? Чи впливає відсутність однієї з умов на притягнення працівника до матеріальної відповідальності?

– на кому лежить обов'язок доведення наявності умов для покладення матеріальної відповідальності?

– що означає повна матеріальна відповідальність? Який порядок відшкодування вартості майна за договором про повну матеріальну відповідальність?

– для встановлення наявності умов притягнення працівника до матеріальної відповідальності незалежно від обставин справи про які дані та докази суд має, зокрема, вирішити питання про їх подання сторонами або про витребування?

Завдання 9. Надайте відповіді:

– чи захищає людину система соціального страхування в період економічної кризи?

– визначте співвідношення понять «соціальне страхування» та «соціальне забезпечення».

– наведіть відмінності між страхуванням життя людини за цивільно-правовим договором та страхуванням здоров'я людини та соціальним страхуванням.

Завдання 10. Громадянин Жернов має намір укласти пенсійний контракт із недержавним пенсійним фондом «Опора». Дана особа звернулась до Вас за роз'ясненням щодо умов та порядку укладення пенсійного контракту.

Надайте консультацію.

Завдання 11. В адміністрацію лікувального закладу надійшов запит про надання інформації, яка містить лікарську таємницю про пацієнта.

Надайте правову оцінку та вкажіть за яких умов Ви можете надати таку інформацію.

Завдання 12. Керівник клініки «Сана» протягом двох місяців не виплачував заробітну плату медичним працівникам клініки, мотивувавши це збитковістю. Сам же заробітну плату він одержував.

Надайте правову оцінку ситуації.

Завдання 13. Директорка школи відмовила у прийомі дитини до школи, посилаючись на відсутність у неї щеплень.

Надайте правову оцінку ситуації, обґрунтуйте відповідь, посилаючись на чинне законодавство України.

Завдання 14. Громадянка Л. звернулась до міської клінічної лікарні з проханням надати медичну допомогу – діагностику захворювання черевної порожнини. Лікар надав консультативні послуги та виставив рахунок в розмірі 1000 гривень.

Надайте правову оцінку діям лікаря.

Завдання 15. Полковник А. (50 років) прослужив 30 років у Прикордонних військах. 15 вересня 2022 р. він вийшов у відставку.

Вкажіть, на який вид соціального забезпечення А. матиме право? До якого органу він повинен звернутися за його призначенням? Вкажіть джерело фінансування соціальних виплат, що надаються військовослужбовцям.

Методи навчання

За джерелами знань використовуються такі методи навчання:

- словесні – лекція, бесіда, розповідь, пояснення;
- наочні – демонстрація, ілюстрація;
- практичні – вправи, практичні роботи.

За характером логіки пізнання використовуються такі методи:

- аналітичний;
- синтетичний;
- аналітично-синтетичний;
- індуктивний;
- дедуктивний.

За рівнем самостійної розумової діяльності використовуються методи:

- проблемний;
- частково-пошуковий;
- дослідницький.

7. Політика дисципліни та оцінювання

Критерії оцінювання навчальних досягнень студентів:

Рівень теоретичної підготовки студента визначається під час його усної відповіді на теоретичні питання на практичних заняттях, під час складання заліку (1 семестр) та оцінюється за такими критеріями:

- відповідність змісту;
- повнота та ґрунтовність викладу;
- доказовість викладу;
- термінологічна коректність.

Студент може отримати **5 балів** (“відмінно”), якщо його відповідь повністю відповідає змісту питання, усі основні проблеми визначені чітко, розкриті повністю та ґрунтовно; студент демонструє високий рівень доказовості викладу матеріалу з питання та може викласти свою точку зору з проблеми, що обговорюється; студент досить вільно й коректно користується юридичною термінологією.

Студент може отримати **4 бали** (“добре”), якщо його відповідь в основному відповідає змісту питання, не всі основні проблеми визначені чітко, не розкриті досить повно та ґрунтовно; студент викладає матеріал, в основному аргументуючи методичні положення, та відчуває труднощі у викладенні своєї точки зору щодо низки проблем; студент в основному правильно користується юридичною термінологією, невелика кількість помилок не перешкоджає розумінню змісту викладеного.

Студент може отримати **3 бали** (“задовільно”), якщо його відповідь лише частково відповідає змісту питання, основні проблеми визначені нечітко, розкриті лише частково і без належної глибини; студент викладає матеріал, майже не аргументуючи методичні положення, та не має своєї точки зору щодо більшості проблем; студент допускає значну кількість термінологічних помилок, що ускладнює розуміння змісту викладеного.

Студент може отримати **2 бали** (“незадовільно”), якщо його відповідь не відповідає змісту питання, основні проблеми не визначені і не розкриті; доказовість викладу матеріалу і самостійні міркування відсутні; студент майже не користується юридичною термінологією.

Рівень володіння професійно-методичними вміннями визначається під час виконання студентом практичного завдання (аналіз запропонованої практичної ситуації з точки зору застосування норм права, складання власного варіанту її вирішення) на практичних заняттях, при виконанні завдань самостійної роботи, під час складання іспиту (2 семестр) та оцінюється за такими критеріями:

- точність та повнота виконання практичного завдання;
- обґрунтованість правового аналізу конкретної теми з точки зору їх відповідності принципам навчання, вимогам поетапного формування навичок і вмінь.

Студент може отримати **5 балів** (“відмінно”) або «зараховано», якщо завдання виконане ним повністю, є комунікативно орієнтованим, відповідає вимогам поетапного формування навичок і вмінь та принципам навчання ІМ, відбиває специфіку навчання правового матеріалу, демонструє володіння студентом юридичною термінологією. За розробку, що в основному відповідає вимогам, виконане повністю, проте має незначні порушення логіки поетапного формування навичок і вмінь, невелику кількість термінологічних помилок, що не перешкоджають розумінню змісту, він може отримати **4 бали** (“добре”) або «зараховано». Практичне завдання, яке виконане частково, має серйозні порушення логіки поетапного формування навичок і вмінь, містить значну кількість помилок, оцінюється **3 балами** (“задовільно”) або «зараховано». Завдання, яке майже чи повністю не відповідає встановленим викладачем вимогам, демонструє недоречне вживання методичних термінів, оцінюється **0-2 балами** (“незадовільно”) або «незараховано».

Студент має право:

- вільно висловлювати свої думки усно або письмово, аргументуючи їх знаннями провідних засад конституції, трудового права, освітнього менеджменту, економіки, права тощо;
- вносити пропозиції щодо формування та реалізації власної освітньої траєкторії; активізації власної самостійної пізнавальної діяльності, форм і методів проведення аудиторних занять;
- відпрацьовувати пропущені заняття в установленому порядку;
- отримати індивідуальні консультації у викладача.

Студент зобов'язаний:

- відвідувати заняття всіх видів відповідно до встановленого дирекцією розкладу, запізнення на заняття допускається тільки з поважних причин;
- брати активну участь у роботі під час аудиторних занять, дотримуватися правил етичної поведінки, поважати думки та права інших студентів і викладача;
- виконати індивідуальне завдання
- самостійну роботу, підготовка якої є обов'язковою умовою допуску до екзамену. Студент, який не підготував самостійну роботу, до екзамену не допускається.
- набрати під час вивчення навчальної дисципліни мінімум 35 балів.

Політика щодо дедлайнів та перескладання. Пропущені з поважної причини заняття дозволяється відпрацьовувати впродовж **двох тижнів** після завершення дії поважної причини і при наявності документа-підстави (довідки, розпорядження про індивідуальних графік відвідування тощо).

Політика щодо академічної доброчесності. Студенти керуються нормами «Положення про академічну доброчесність здобувачів освіти в національному університеті «Чернігівський колегіум» імені Т.Г.Шевченка» (Наказ Ректора № 383 від 27.12.2019 р. зі змінами і доповненнями від 23.12.2020 (<https://drive.google.com/file/d/1YOj2QK3xW-03evO8Tkg1o3ZKUAbL-VH/view>)). У процесі навчання та при підготовці самостійної роботи, виконанні індивідуальних завдань, забороняються плагіат, фабрикація та фальсифікація результатів, списування, хабарництво.

Політика щодо викладання. Викладання навчальної дисципліни відбувається на засадах студентоцентризму, антропоцентризму, гуманізму, поваги до соціокультурного плюралізму.

8. Розподіл балів за рейтинговою системою до екзамену

№	Назва теми	Всього балів	Практичні заняття	Індивідуальна робота	Самостійна робота
1	Тема 1. Загальнотеоретичні засади інституту захисту соціальних прав	10	6	2	2
2	Тема 2. Захист прав людини у сфері праці	10	6	2	2
3	Тема 3. Захист прав окремих категорій працівників за законодавством України	10	6	2	2
4	Тема 4. Захист прав людини у сфері соціального забезпечення	10	6	2	2
5	Тема 5. Соціальне забезпечення окремих категорій населення	10	6	2	2
6	Тема 6. Захист прав людини на медичну допомогу	10	6	2	2
7	Тема 7. Юрисдикційні та неюрисдикційні форми захисту соціальних прав	10	6	2	2
8	Тема 8. Міжнародний захист соціальних прав людини	10	6	2	2

Види контролю	Кількість	Бали	Загальна кількість балів
Робота на практичному занятті	8	До 6	до 48
Індивідуальне завдання (презентації)	8	До 2	до 16
Самостійна робота: вирішення практичних ситуацій; складання процесуальних документів; науковий проект ¹	8	До 2	до 16
Усього			до 80
Залік:			до 20
Разом:			до 100

9. Шкала оцінювання: національна та ECTS

		Оцінка за національною шкалою
--	--	-------------------------------

¹ Самостійна робота є обов'язковою умовою допуску до екзамену. Студент, який не виконав самостійну роботу до екзамену не допускається.

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за шкалою ECTS	для екзамену, курсової роботи (проекту), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	Зараховано
83 – 89	B	добре	
75 – 82	C		
68 – 74	D	задовільно	
60 – 67	E		
35 – 59	Fx	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0 – 34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Перелік питань до заліку.

1. Історія розвитку захисту прав людини у соціальній сфері.
2. Поняття права на соціальний захист.
3. Структура права на соціальний захист.
4. Поняття гарантій права на соціальний захист.
5. Зміст гарантій права на соціальний захист.
6. Юридичний механізм забезпечення права на соціальний захист.
7. Міжнародні стандарти захисту прав людини у соціальній сфері.
8. Європейські стандарти захисту прав людини у соціальній сфері.
9. Нормативне закріплення захисту прав людини у соціальній сфері за законодавством України.
10. Система органів та установ, уповноважених на здійснення захисту прав людини у соціальній сфері на міжнародному рівні.
11. Система органів та установ, уповноважених на здійснення захисту прав людини у соціальній сфері на національному рівні.
12. Поняття захисту трудових прав.
13. Загальна характеристика захисту трудових прав.
14. Захист прав у сфері зайнятості та працевлаштування.
15. Захист трудових прав при укладенні, зміні та припиненні трудового договору.
16. Захист прав працівника на обмежену тривалість робочого часу.
17. Захист прав працівника на відпочинок.
18. Захист прав працівника на оплату праці.
19. Захист трудових прав при притягненні до матеріальної відповідальності.
20. Захист трудових прав при притягненні до дисциплінарної відповідальності.
21. Порядок вирішення індивідуальних трудових спорів.
22. Порядок вирішення колективних трудових спорів.
23. Поняття захисту прав у сфері соціального забезпечення.
24. Нормативна основа захисту прав у сфері соціального забезпечення.
25. Адміністративний порядок розгляду спорів у сфері соціального забезпечення.
26. Судовий розгляд спорів, що виникають з пенсійних правовідносин, у тому числі пенсійного страхування.
27. Судовий розгляд спорів, що виникають у сфері недержавного пенсійного забезпечення.
28. Судовий розгляд спорів щодо призначення, перерахунку та здійснення страхових виплат із відповідних видів загальнообов'язкового державного соціального страхування.

29. Судовий розгляд спорів щодо надання державної соціальної допомоги.
30. Судовий розгляд спорів щодо надання пільг.
31. Судовий розгляд спорів у медичній сфері.
32. Право на медичну допомогу: поняття та ознаки.
33. Поняття та види медичної допомоги за законодавством України.
34. Правове регулювання надання медичної допомоги.
35. Механізм здійснення захисту прав у соціальній сфері.
36. Форми захисту прав у соціальній сфері: загальна характеристика.
37. Міжнародна юрисдикційна форма захисту прав у соціальній сфері.
38. Міжнародна неюрисдикційна форма захисту прав у соціальній сфері.
39. Національна юрисдикційна форма захисту прав у соціальній сфері.
40. Національна неюрисдикційна форма захисту прав у соціальній сфері.
41. Способи захисту прав у соціальній сфері.
42. Особливості розгляду судами окремих категорій трудових спорів: загальна характеристика.
43. Розгляд судами трудових спорів про поновлення на роботі осіб, звільнених за пунктами, передбаченими п.п. 1–11 ст. 40 КЗпП України, стягнення заробітної плати за час вимушеного прогулу та моральної шкоди.
44. Розгляд судами трудових спорів про поновлення на роботі осіб, звільнених за п. п 1–5 ст. 41 КЗпП України, стягнення заробітної плати за час вимушеного прогулу та моральної шкоди.
45. Розгляд судами трудових спорів про матеріальну відпо- відальність працівників при виконанні ними трудових обов'язків за шкоду, заподіяну роботодавцю.
46. Розгляд судами трудових спорів про застосування законо- давства про робочий час і час відпочинку.
47. Розгляд судами трудових спорів про виплату працівникам заробітної плати, гарантій та компенсацій.
48. Особливості розгляду спорів у соціальній сфері: загальна характеристика.
49. Особливості судового розгляду спорів щодо соціального захисту осіб з інвалідністю.
50. Особливості судового розгляду спорів щодо соціального захисту громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи.
51. Особливості судового розгляду спорів щодо соціального захисту військовослужбовців та членів їх сімей.
52. Особливості судового розгляду спорів щодо соціального статусу біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту.
53. Система охорони здоров'я в Україні: загальна характеристика.
54. Право на медичну допомогу: поняття та ознаки.
55. Поняття та види медичної допомоги за законодавством України.
56. Правове регулювання надання медичної допомоги.
57. Судовий розгляд спорів в сфері надання медичної допомоги.
58. Форми захисту прав у соціальній сфері: загальна характеристика.
59. Міжнародна юрисдикційна та неюрисдикційна форми захисту прав у соціальній сфері.
60. Національна юрисдикційна та неюрисдикційна форми захисту прав у соціальній сфері.
61. Способи захисту прав у соціальній сфері.
62. Суб'єкти міжнародно-правового захисту соціальних прав.
63. Нормативні та юрисдикційні засади захисту соціальних прав ЄСПЛ.
64. Особливості звернення до ЄСПЛ.
65. Механізм здійснення захисту соціальних прав ЄСПЛ

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

Нормативно-правові джерела

1. Конституція України від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Кодекс законів про працю : Закон України від 10.11. 1971 року. *Відомості Верховної Ради УРСР*. 1971. № 50. Ст. 375.
3. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01. 2003 року № 435-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 40-44. Ст. 356.
4. Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України від 18.03.2004 року № 1618-IV. *Відомості Верховної Ради України*, 2004. № 40-41, 42. Ст. 492.
5. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини : Закон України від 23.02.2006 року № 3477-IV *Відомості Верховної Ради України*. 2006. № 30. Ст. 1114.
6. Перший протокол Європейської конвенції про захист прав людини і основоположних свобод від 20 березня 1952 року. *Офіційний вісник України*. 2006. № 32. Ст. 2372.
7. Європейські та міжнародні стандарти у сфері цивільного судочинства. К.: ТОВ «Видавництво «Юстон», 2015. 716 с.
8. Конвенція про захист прав людини і основних свобод 1950 року. *Голос України*. 2001. № 3.
9. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини : Закон України від 23.02.2006 року № 3477-IV 7.
10. Основи законодавства про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від 14 січня 1998 р. № 16/98-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1998. № 23. Ст. 121.
11. Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування: Закон України від 9 липня 2003 р. *Офіційний вісник України*. 2003. № 33. Ст. 1770.
12. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття: Закон України від 2 березня 2000 року №1533-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2000. №22. Ст.171.
13. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування: Закон України від 23 вересня 1999 року № 1105-XIV. *Відомості Верховної Ради України*.1999. № 46-47. Ст.403.
14. Про державну соціальну допомогу особам, які не мають права на пенсію, та особам з інвалідністю: Закон України від 18 травня 2004 р. № 1727-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 33-34. Ст. 404.
15. Про державну допомогу сім'ям з дітьми: Закон України від 21 листопада 1992 року № 2811-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1993. № 5. Ст. 21.
16. Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії: Закон України від 5 жовтня 2000 року № 2017-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2000. № 48. Ст.409
17. Про прожитковий мінімум: Закон України від 15 липня 1999 року № 966-XIV. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. № 38. Ст. 34
18. Про соціальні послуги: Закон України від 17.01. 2019 р. *Офіційний вісник України*. 2019. № 34. Ст. 1199.
19. Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану: Закон України від 15.03. 2022 року № 2136-IX *Офіційний вісник України*. 2022. № 31. Ст. 1634.

Основна:

1. Бориченко К.В. Юридичний механізм забезпечення права на соціальний захист: дис. ... доктора юрид. наук: 12.00.05 / Бориченко Катерина Валеріївна. Одеса, 2020. 452 с. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/13755?locale-attribute=ru>
2. Бориченко К. В., Гудзь А. О. Соціальне право: навч.-метод. посіб. Одеса : Фенікс, 2022. 22 с. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/24086>
3. Бориченко К.В., Гудзь А.О., Щукін О.С. Соціальне право та право зайнятості: навч.-

метод. посіб для здобувачів ф-ту адвокатури та антикорупц. діяльності освіт. програми «Захист прав людини» освіт. ступеня «магістр» [Електронне видання] / К. В. Бориченко, А. О. Гудзь, О. С. Щукін. Одеса : Фенікс, 2022. 147 с. URL:<http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/22918>

4. Бориченко К.В., Панченко А.О. Соціальне право : навч.-метод. посіб. для здобувачів 2 курсу першого (бакалавр.) рівня вищої освіти ф-ту адвокатури та антикорупційної діяльності ОП «Адвокатура та адвокатська діяльність» галузі знань 08-Право. Одеса, 2024. 89с. URL : <https://hdl.handle.net/11300/27468>

5. Договори у праві соціального забезпечення: проблеми теорії та практики: монографія / Оксана Лященко, Анна Панченко ; Нац. ун-т «Одес. юрид. академія». Одеса : Фенікс, 2023. 212 с.

6. Захист трудових прав : навч.-метод. посіб. для здобувачів освітнього ступеня «магістр» другого (магістерського) рівня вищої освіти галузі знань 081 – Право [Електронне видання] / Г. Чанишева, І. Лагутіна, К. Бориченко [та ін.] ; за заг. ред. Г. Чанишевої ; Нац. ун-т «Одес. юрид. академія». Одеса : Фенікс, 2023. 132 с. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/27250>

7. Іншин М.І., Севрюков Д.І. Соціальне громадянство: історія та сучасність: монографія. Київ: Видавництва Людмила, 2020. 137 с.

8. Іншин М.І., Мельник Я.Я. Доктрина соціальної безпеки: монографія. Київ: видавництво «Освіта України», 2020. 225 с.

9. Корнілова О.В. Медична допомога як вид соціального забезпечення. Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису. Дисертація на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – Право. Національний університет «Одеська юридична академія», Одеса, 2021. 262 с. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/14843>

10. Малюга Л.Ю. Теоретико-правові основи адаптації соціального законодавства України до законодавства Європейського Союзу: монографія. Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2019. 394 с.

11. Малюга Л.Ю. Міжнародно-правовий соціальний захист: підручник / Л.Ю. Малюга. Одеса: видавництво «Юридика», 2023. 242 с.

12. Мельник Я.Я. Захист соціальних прав: монографія / Я.Я. Мельник. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2022. 224 с.

13. Право соціального забезпечення: навчальний посібник / Г.І. Чанишева, І.В. Лагутіна, К.В. Бориченко, В.С. Тарасенко, Є.В. Краснов, О.С. Щукін, А.О. Гудзь, О.В. Корнілова; за заг. ред. Г.І. Чанишевої. Одеса, 2022. 266 с. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/16223>

14. Право соціального захисту: навчальний посібник / Г.І. Чанишева, І.В. Лагутіна, К.В. Бориченко, В.С. Тарасенко, Є.В. Краснов, О.С. Щукін, А.О. Панченко; за заг. ред. Г.І. Чанишевої. Одеса, 2024. 236 с. <https://dspace.onua.edu.ua/items/874bc8b8-ff23-4afd-bdb3-29bc0ec69119>

15. Рим О.М. Трудове право Європейського Союзу: монографія. Львів: «Галич-Прес», 2020. 596 с.

16. Серeda О.Г. Державно-правовий механізм захисту прав працівників в умовах інтеграції України до Європейського Союзу: теорія та практика: монографія / О.Г. Серeda. Харків: Право, 2018. 472 с.

17. Трудові спори: практикум для підготовки здобувачів першого (бакалавр.) рівня вищої освіти галузі знань 08-Право спеціальності 081-Право [Електронне видання] / В. Тарасенко, А. Панченко ; Нац. ун-т «Одес. юрид. академія». Одеса : Фенікс, 2024. 62 с. <https://dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/df94d5f-16f2-483e-b374-bb8310a2f071/content>

18. Чанишева Г.І. Юридичний механізм забезпечення соціальних прав людини і громадянина. Одеса, 2021. 40 с.

Додаткова:

1. Borychenko, K., Hudz, A., Koval, V., Golubkova, I., Mazur, A. (2019). European standards for social protection of internally displaced persons. *Dilemas contemporaneos-educacion politica y valores*, 7 (SI), 88.
2. Krasnov, Y., Truba, V., Anna Hudz, A., Potopakhina, O., Skorobagatko, A. Non-state social security: International legal comparative experience. *Cuestiones Políticas* Vol. 41, No 78 (2023), 504-522 / September, 2023. URL: <https://produccioncientificaluz.org/index.php/cuestiones/article/view/40680>
3. Chanysheva, G., Krasnov, Y., Tarasenko, V., Hudz, A., Chanyshv, R. Minimum wage in the system of state social guarantees: International comparative-legal experience. *Amazonia Investiga*. Volume 12 - Issue 62: 168-174 / February, 2023. URL: <https://amazoniainvestiga.info/index.php/amazonia/article/view/2286>
4. Бориченко К.В., Гудзь А.О. Окремі аспекти забезпечення права осіб, звільнених з військової служби, на перерахунок пенсії у зв'язку з підвищенням грошового забезпечення. *Juris Europensis Scientia*. 2020. № 4. С. 71-74.
5. Гудзь А.О. Благодійна діяльність підприємництва як вагома складова недержавного соціального забезпечення в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 2. С. 265-269. URL: http://lsej.org.ua/2_2023/60.pdf
6. Гудзь А.О. До питання правового регулювання благодійної діяльності в Україні. *Правове життя сучасної України: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції* (м. Одеса, 17 вересня 2018 р.) / за ред. Г.О. Ульянової; уклад.: О.В. Дикий, І.І. Брагінов. Одеса: Гельветика, 2018. С. 173–175.
7. Гудзь А.О. Класифікація форм та видів благодійної діяльності в Україні. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2019. № 1. С. 61-64.
8. Гудзь А.О. Недержавне соціальне забезпечення як окрема форма соціального захисту населення в Україні. *Visegrad Journal on Human Rights*. 2021. № 3. С. 78-82.
9. Гудзь А.О. Система соціального захисту України та місце у ній недержавного соціального забезпечення. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Серія: «Юриспруденція». 2019. № 40. С. 106-109.
10. Лагутіна І.В. Роль нагляду і контролю за додержанням законодавства про працю в зміцненні законності в сфері трудових відносин *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2017. № 1. С. 95-98.
11. Лагутіна І.В. Припинення виконання роботи працівником у разі затримки виплати заробітної плати як неюрисдикційна форма захисту трудових прав працівників *Підприємництво, господарство і право*. 2018. № 12. С. 57-62.
12. Панченко А.О. «Вразливі групи населення» як оціночна категорія права соціального забезпечення. *Науковий вісник Сіверщини*. Серія: Право: науковий журнал / Пенітенціарна академія України. Чернігів : ПАУ, 2024. № 1 (21). С. 105-114.
13. Панченко А.О. Трудові спори у системі соціальних конфліктів: поняття та юридичні ознаки. RECENT SCIENTIFIC INVESTIGATIONOSLO, NORWAY. February 26-28, 2024. PP. 161-165. URL: <https://archive.interconf.center/index.php/conference-proceeding/issue/view/26-28.02.2024/200>
14. Пожарова О.В., Пожаров Ю.В. Страхування на випадок безробіття: останні зміни. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Сер.: *Юриспруденція*. *Науковий збірник*. 2022. № 58. С. 40-43.
15. Резворович К.Р. Захист прав в сфері соціального забезпечення потерпілих від аварії на ЧАЕС: аналіз судової практики. *Юридична наука*. 2020. № 6(108). С. 338-349. URL: <https://journal-nam.com.ua/index.php/journal/article/view/369>
16. Синчук С. М. Правовідносини соціального забезпечення: суб'єкти, зміст, об'єкти: монографія; Львів. нац. унт ім. Івана Франка. Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2015. 421 с.

17. Сирота І.М., Гудзь А.О. Принципи права соціального забезпечення в сучасних умовах. *Держава та регіони: науково-виробничий журнал. Серія "Право"*. 2019. № 4. С. 62-66.
18. Сташків Б.І. Право соціального забезпечення. Загальна частина: навчальний посібник. Чернігів: ПАТ "ПВК "Десна", 2016. 692 с.
19. Тарасенко В.С. Відмінність державної соціальної допомоги від державного соціального страхування. *Актуальні проблеми держави і права*. 2012. Вип. 63. С. 338-342.
20. Харитонова Л.І. Спеціальні пенсії: реформування чи скасування? *Правові та інституційні механізми забезпечення розвитку держави та права в умовах євроінтеграції: матеріали Міжнародної науково – практичної конференції (20 травня 2016 р., м. Одеса): у 2 т. Т.1 (відп. ред. М.В.Афанасьєва. Одеса: Юридична література, 2016. С. 524-526.*
21. Чанишева Г.І., Панченко А.О. Поняття та види колективних трудових спорів. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 12. С. 577-580. URL: http://www.lsej.org.ua/12_2023/12_2023.pdf
22. Чанишева Г.І. Соціальні пільги: поняття, правова природа, класифікація. *Juris Europensis Scientia*. 2020. Випуск 3. С. 55-59.
23. Шумило М.М. Правовідносини у сфері пенсійного забезпечення в Україні. Монографія. Київ: Ніка-Центр, 2016. 680 с.
24. Шукін О. Проблемні аспекти судового розгляду спорів у сфері зайнятості та загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття. *Юридичний вісник*. 2017. № 2. С. 162-169.

Інформаційні ресурси

<https://www.president.gov.ua/> – Президент України

Законодавча влада

<https://www.rada.gov.ua/> – Верховна Рада України

<https://ombudsman.gov.ua/> – Уповноважений Верховної Ради з прав людини

Виконавча влада

<https://www.kmu.gov.ua/> – Кабінет Міністрів України

<https://www.msp.gov.ua/> - Міністерство соціальної політики України

Судова влада

<https://supreme.court.gov.ua/supreme/> – Верховний Суд

<https://ccu.gov.ua/> - Конституційний Суд України

<https://www.echr.com.ua/> - Практика ЄСПЛ: Український аспект

Інші органи

<https://www.dcz.gov.ua/> - Державний центр зайнятості

<https://www.pfu.gov.ua/> - Пенсійний фонд України

Рекомендовані науково-аналітичні ресурси

<https://niss.gov.ua/> – Національний інститут стратегічних досліджень

<https://parlament.org.ua/> - Лабораторія законодавчих ініціатив

<http://www.nbu.gov.ua/> - Національна бібліотека ім. В.І. Вернадського

<http://www.catalogue.nplu.org> - Національна парламентська бібліотека України.